

Heinz dilemma

Een Europese vrouw heeft een terminale vorm van kanker. De doctoren zijn van mening dat slechts één bepaald medicijn haar kan redden. Een vorm van Radium, zojuist ontdekt door een apotheker in dezelfde stad. De productie van het medicijn kost veel, maar de apotheker rekent het tienvoudige van de productiekosten. Hij betaalde 20.000 voor de Radium, maar vraagt 200.000 voor een kleine dosis van het medicijn.

De man van de zieke vrouw, contacteerde iedereen die hij kende om geld te lenen, maar kwam maar tot de helft: 100.000.

Hij vertelde de apotheker dat zijn vrouw op sterven lag, en vroeg hem of hij het medicijn niet goedkoper aan hem kon verkopen, of dat hij misschien later kon betalen.

De apotheker antwoordde: "Nee, ik ben de ontdekker van dit medicijn en ik ga er geld mee verdienen".

Heinz werd wanhopig, brak in, en stal het medicijn.

Mag Heinz het medicijn stelen?

Stel dat het niet om zijn vrouw gaat, maar om een onbekende, mag Heinz dan het medicijn stelen?

Als het medicijn voor een lievelingshuisdier zou zijn, mag hij het dan stelen?

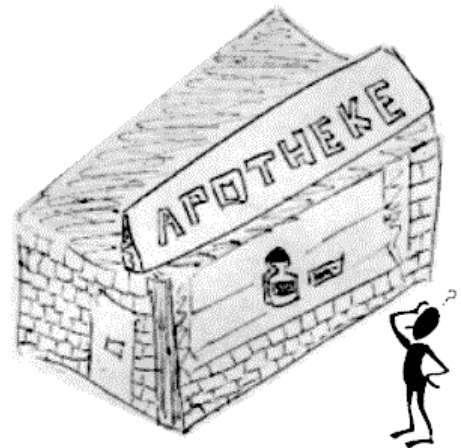
Is het belangrijk dat mensen alles doen om het leven van een ander te redden?

Is het in strijd met de wet om te stelen?

Moeten mensen alles doen wat in hun macht ligt, om de wet te gehoorzamen?

Mag de apotheker zoveel vragen voor het medicijn?

Het gaat niet om het "ja" of het "nee", maar om de redenatie achter het antwoord.

"All those in favour say 'Aye'."

"Aye."

"Aye."

"Aye."

"Aye."

"Aye."

Bisschop Muskens: een arme mag een brood stelen

De armoede in Nederland is volgens Muskens zo schrijnend, dat zijn pastorale rol van hem eist dat hij barmhartig is ten aanzien van diefstal en zwart klussen. "De katholieke moraal heeft altijd al duidelijk gemaakt dat als je zo arm bent dat je niet meer kunt leven, je een brood mag weghalen uit de winkel". Over het zwart bijverdienen door sommige uitkeringsgerechtigden zei de bisschop: "Ik zal niet zeggen, dat moet je niet doen".

Als "pastor in het veld" is het Muskens opgevallen dat een groeiend aantal mensen in schrijnende armoede leeft. Hij constateert dat er "iets aan het systeem fout is". Wat dat is, weet hij niet precies. Daarvoor zijn politici, vindt de bisschop. Maar politici gebruiken hun "antennes" niet goed. De politiek wendt het hoofd af en ontloopt haar verantwoordelijkheid, aldus Muskens.

Muskens kwam ook in het nieuws omdat hij in het tijdschrift Zeggenschap onomwonden verklaarde dat armen geld van de groeiende groep rijken moesten afpakken. Over de groei van de economie toonde Muskens zich sceptisch. Volgens hem worden de zaken beter voorgesteld dan ze in werkelijkheid zijn. "Den Haag manipuleert de cijfers".

Mag je stelen?

Wijzigt je redentie, wanneer je zelf bakker bent (of zou zijn)?

Vanuit welk stadium van Kohlberg redeneert Muskens?

Exodus 23

10 Zes jaar achtereen mag je je land inzaaien en de oogst binnenhalen. **11** Maar het zevende jaar moet je het land braak laten liggen en het met rust laten, dan kunnen de armen onder jullie ervan eten; wat zij nog overlaten is voor de dieren van het veld. Met je wijngaard en je olijfgaard moet je hetzelfde doen.

Leviticus 19 (zo ook Lev 23:22)

9 Wanneer je de graanoogst binnenhaalt, oogst dan niet tot aan de rand van de akker en raap wat blijft liggen niet bijeen. **10** En wanneer je bij de wijnoogst druiven plukt, loop dan niet alles nog eens na en raap niet bijeen wat op de grond is gevallen, maar laat het liggen voor de armen en de vreemdelingen. Ik ben de HEER, jullie God.

Zijn wij met onze steeds efficiëntere (inhalige?) economie niet zelf schuldig aan armoede van anderen?

Zijn wij verantwoordelijk voor het stelen van anderen? (In welke mate wel / niet?)

Wat is uw mening over Robin Hood (stelen van de rijken, geven aan de armen)?

"I understand you gave it all to the poor,
but do you have any receipts?"

Het dilemma van Jefta (Richteren 11: 29 – 40)

28 Maar de koning van de Ammonieten trok zich niets aan van de boodschap die Jefta hem had laten overbrengen. 29 Toen werd Jefta gegrepen door de geest van de HEER. Hij trok door heel Gilead en Manasse, ging daarna weer terug naar Mispa in Gilead en trok van daar op tegen de Ammonieten. 30 Hij beloofde de HEER: 'Als u de Ammonieten aan mij uitlevert, 31 dan zal het eerste dat me bij mijn behouden thuiskomst tegemoet komt voor u zijn; dat zal ik als brandoffer aan u opdragen.' 32 Toen trok hij op tegen de Ammonieten en bond de strijd met hen aan, en de HEER leverde ze aan hem uit. 33 Jefta sloeg hen terug van Aroër tot Minnit en Abel-Keramim en nam daarbij niet minder dan twintig steden in. Zo bracht hij een zware nederlaag toe aan de Ammonieten, die het hoofd moesten buigen voor de Israëlieten.

34 Toen Jefta terugkwam in zijn woonplaats Mispa, werd hij met reidansen en trommelspel verwelkomd. Zijn dochter ging voorop. Zij was zijn enige kind, andere zonen of dochters had hij niet. 35 Meteen toen hij haar zag scheurde hij zijn kleren en riep uit: 'Ach mijn kind, dat jij me deze slag moet toebrengen, dat juist jij het bent die me in het ongeluk stort! Ik heb de HEER een gelofte gedaan en daar kan ik niet op terugkomen.' 36 'U hebt de HEER een gelofte gedaan, vader,' antwoordde ze. 'Nu hij u gewroken heeft op uw vijanden, de Ammonieten, moet u met mij doen zoals u hebt beloofd. 37 Maar dit wil ik nog vragen: gun me voordat u uw gelofte ten uitvoer brengt nog twee maanden tijd, zodat ik met mijn vriendinnen de bergen in kan trekken om erover te treuren dat ik nooit iemands vrouw zal zijn.' 38 'Goed,' zei Jefta, en hij liet haar voor twee maanden de bergen in gaan om met haar vriendinnen om haar maagdelijkheid te treuren. 39 Toen die twee maanden voorbij waren keerde ze naar haar vader terug, en hij bracht zijn gelofte ten uitvoer. Nooit had ze met een man geslapen. Sindsdien is het in Israël de gewoonte 40 dat de jonge meisjes elk jaar vier dagen lang rouwklagen om Jefta's dochter.

Wat is het dilemma van Jefta?

Was het minder erg geweest, als iemand anders hem als eerste tegemoet was gekomen?

Wie staat er mogelijk nog meer voor een dilemma; ervaart deze dat als een dilemma?

Had hij die afspraak wel mogen maken met God?

De wetten van mensen zijn eventueel onderhandelbaar; zijn de wetten van God net zo onderhandelbaar?

Aanvaard elkaar (Romeinen 14:1 – 15:2)

1 Aanvaard mensen met een zwak geloof zonder hun overtuiging te bestrijden. **2** De een gelooft dat hij alles mag eten, maar iemand die een zwak geloof heeft eet alleen groenten. **3** Wie alles eet mag niet neerzien op iemand die dat niet doet, en wie niet alles eet mag geen oordeel vellen over iemand die dat wel doet, want God heeft hem aanvaard. **4** Wie bent u dat u een oordeel velt over de dienaar van een ander? Of hij wel of niet volhardt in het geloof gaat alleen zijn eigen meester aan – en hij zal volharden, want de Heer heeft de macht hem dat te laten doen. **5** De een beschouwt bepaalde dagen als een feestdag, voor de ander zijn alle dagen gelijk. Laat iedereen zijn eigen overtuiging volgen. **6** Wie een feestdag viert, doet dat om de Heer te eren; wie alles eet, doet dat om de Heer te eren, en hij dankt God voor zijn voedsel. Wie iets niet wil eten, laat het staan om de Heer te eren, en ook hij dankt God. **7** Niemand van ons leeft voor zichzelf, en niemand van ons sterft voor zichzelf. **8** Zolang wij leven, leven we voor de Heer; en wanneer wij sterven, sterven we voor de Heer. Dus of we nu leven of sterven, we zijn altijd van de Heer. **9** Want Christus is gestorven en weer tot leven gekomen om te heersen over de doden en de levenden. **10** Wie bent u dat u een oordeel velt over uw broeder of zuster? Wie bent u dat u neerziet op uw broeder of zuster? Wij zullen allen voor Gods rechterstoel komen te staan, **11** want er staat geschreven: ‘Zo waar ik leef – zegt de Heer –, voor mij zal elke knie zich buigen, en elke tong zal God loven.’ **12** Ieder van ons zal zich dus tegenover God moeten verantwoorden.

13 Laten we elkaar daarom niet langer veroordelen, maar neem u voor, uw broeder en zuster geen aanstoot te geven en hun niet te ergeren. **14** Omdat ik één ben met de Heer Jezus weet ik, en ben ik ervan overtuigd, dat niets op zichzelf onrein is, maar dat iets onrein is voor wie het als onrein beschouwt. **15** Als u dus uw broeder of zuster kwetst door wat u eet, handelt u niet langer overeenkomstig de liefde. Laat hen voor wie Christus gestorven is niet verloren gaan door het voedsel dat u eet. **16** Breng het goede dat God u schenkt geen schade toe, **17** want het koninkrijk van God is geen zaak van eten en drinken, maar van gerechtigheid, vrede en vreugde door de heilige Geest. **18** Wie Christus zo dient, doet wat God wil en wordt door de mensen gerespecteerd. **19** Laten we daarom streven naar wat de vrede bevordert en naar wat opbouwend is voor elkaar. **20** Breek het werk van God niet af omwille van wat u eet. Weliswaar is alle voedsel rein, maar het is verkeerd om iets te eten dat iemand aanstoot geeft. **21** Vlees, wijn of iets anders waaraan uw broeder of zuster aanstoot neemt, kunt u beter laten staan. **22** Uw overtuiging is een aangelegenheid tussen u en God. Gelukkig is wie zich niet schuldig voelt over zijn overtuiging, **23** maar wie twijfelt of hij alles mag eten, is op het moment dat hij alles eet al veroordeeld. Want het komt niet voort uit geloof, en alles wat niet uit geloof voortkomt is zondig.

1 Wij, de sterken, moeten de zwakken in hun kwetsbaarheid helpen en niet ons eigen belang dienen. **2** Laat ieder van ons zich richten op het belang van de ander, op wat goed en opbouwend voor hem is.

Welke dilemma's vindt u hier?

In welk stadium plaatst u deze dilemma's?

Het “Handels” dilemma

Je loopt met een hele goede vriend(in) langs een juwelier. De vriend(in) wijst in de etalage op een zeer duur horloge, dat hij (zij) graag zou willen hebben. 1500 euro is echter te veel van het goede. Het maximumbedrag wat hij (zij) over heeft voor dat horloge is 500 euro.

Tijdens je vakantie in Indonesië zie je daar dat specifieke horloge in een winkel liggen voor 25 euro. Je besluit het te kopen.

Terug in Nederland verkoop je het horloge aan je vriend(in) voor 500 euro. Deze is dolgelukkig met de aankoop.

Een aantal maanden later praat je tijdens een verjaardagsfeest je mond voorbij en opeens voelt je vriend(in) zich belazerd.

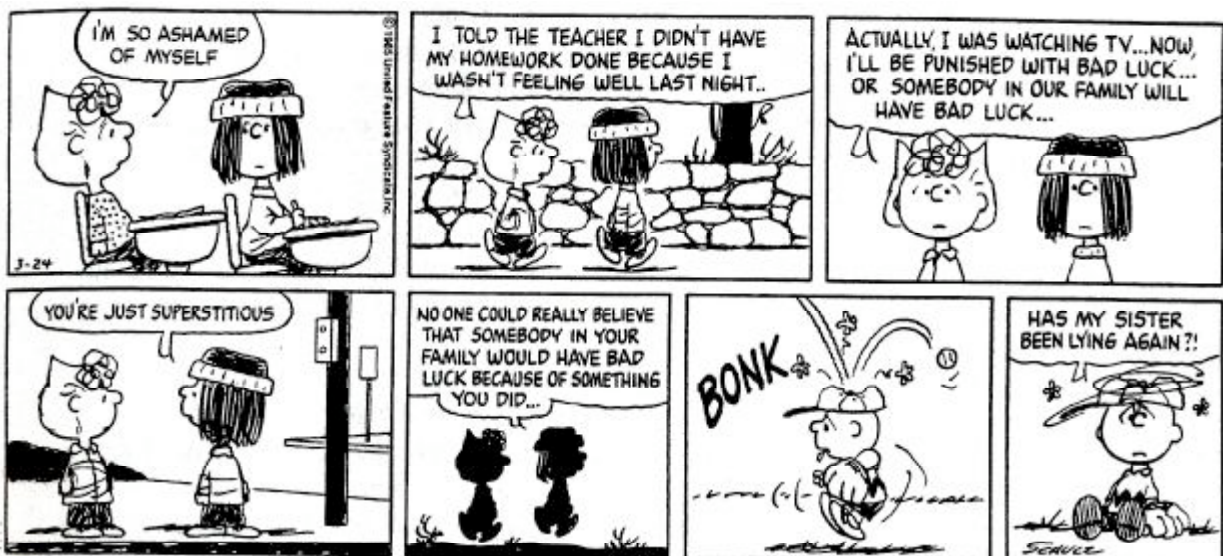
Mag je het horloge aan je vriend(in) verkopen voor dat bedrag?

Mag je het horloge aan een onbekende verkopen voor dat bedrag?

Indien het verkoopbedrag te hoog is, welk bedrag is dan nog maximaal toelaatbaar? (Is dat bedrag voor de vriend(in) en de onbekende even hoog?)

Mag je vriend(in) zich belazerd voelen? (Hij/Zij was toch aanvankelijk erg blij)

Welke spanning zit er in de driehoek zakelijkheid, eerlijkheid, christelijkheid?

A belief in immanent justice characterizes children's reasoning in Piaget's stage of moral realism.

Mogelijke redentaties in het Heinz dilemma:

Stadium 1 (Gehoorzaamheid):

- Heinz mag het medicijn niet stelen, want dan komt hij in de gevangenis en is hij dus een slechte man.
- Heinz mag het medicijn wel stelen, want het is eigenlijk maar 20.000 waard en niet het bedrag dat de apotheker er voor vraagt. Heinz heeft zelfs aangeboden om het te betalen en hij heeft niks anders gestolen.

Stadium 2 (Eigenbelang):

- Heinz moet het medicijn wel stelen, want hij is een gelukkiger mens wanneer hij zijn vrouw redt, ook al kost hem dat gevangenisstraf.
- Heinz moet het medicijn niet stelen, want de gevangenis is geen prettige plek. Bovendien is het verblijf in een gevangeniscel erger dan de dood van zijn vrouw.

Stadium 3 (Conformisme):

- Heinz moet het medicijn stelen, want dat is wat zijn vrouw van hem verwacht. Hij wil een goede echtgenoot zijn.
- Heinz mag het medicijn niet stelen, want diefstal is fout en hij is geen crimineel; hij heeft alles gedaan wat binnen de grenzen van de wet mogelijk was; hem treft geen enkele blaam.

Stadium 4 (Orde en gezag):

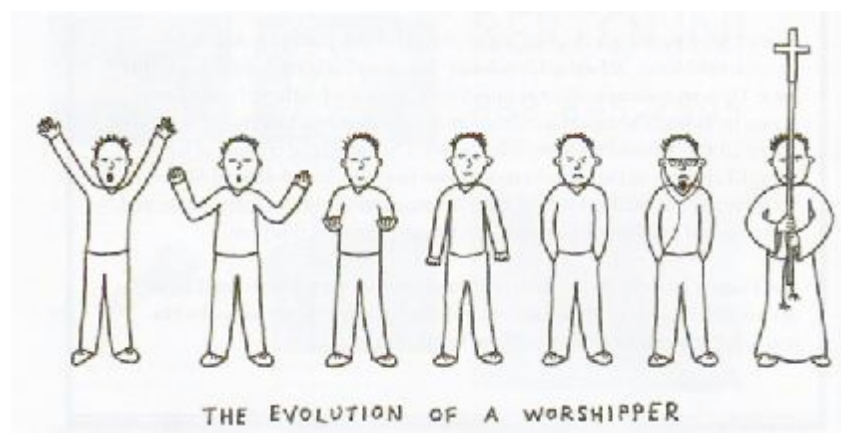
- Heinz mag het medicijn niet stelen, want stelen is verboden door de wet.
- Heinz mag het medicijn stelen voor zijn vrouw, maar moet de straf voor zijn daden ondergaan, als ook de apotheker betalen.

Stadium 5 (Mensenrechten):

- Heinz mag het medicijn stelen. Iedereen heeft immers het recht om voor het leven te kiezen, onafhankelijk van de wet.
- Heinz mag het medicijn niet stelen, want de apotheker heeft gewoon recht op een redelijke vergoeding. De toestand van zijn vrouw is geen rechtvaardiging voor zijn daden.

Stadium 6 (Universele ethiek):

- Heinz mag het medicijn stelen, want het redden van een leven heeft een hogere fundamentele waarde dan het eigendomsrecht van een ander.
- Heinz mag het medicijn niet stelen, want anderen kunnen het medicijn ook nodig hebben. En de levens van die anderen zijn gelijkwaardig.

Morele ontwikkelingsstadia volgens Kohlberg

Niveau 0 – *pre-moreel*

stadium 0 goed is wat plezierig is, slecht is wat pijn doet of angst geeft

Niveau I - *pre-conventioneel* (tot 9 jaar)

stadium 1 gehoorzaamheid en gericht op (het vermijden van) straf

stadium 2 gericht op eigenbelang

Niveau II - *conventioneel* (9 jaar tot en met adolescentie)

stadium 3 gericht op interpersoonlijke overeenstemming en conformisme

stadium 4 gericht op autoriteit en op het handhaven van de sociale orde

stadium 4+ moreel relativisme

Niveau III - *post-conventioneel* (volwassenheid)

stadium 5 gericht op het sociaal contract

stadium 6 universele ethische principes

stadium 7 (hypothetisch) transcendente moraliteit

In **stadium 1** zijn alleen de directe consequenties die een handeling voor jezelf heeft van belang. Alles waar straf op staat is slecht en als er geen straf op volgt, of misschien zelfs een beloning, is het goed. Iets is vanzelfsprekend goed, omdat een autoriteit (ouder) dat zegt.

Stadium 2 definieert goed en kwaad aan de hand van persoonlijk gewin. 'Wat levert het mij op?' Er is al enige interesse in andermans standpunt, maar die interesse is gebaseerd op wederkerigheid. 'Voor wat hoort wat' en 'oog om oog, tand om tand'. Er is geen loyaliteit, geen intrinsiek respect voor anderen.

De overgang van Niveau I naar Niveau II is voor de meeste mensen een natuurlijk proces, dat deel uitmaakt van de overgang naar het sociale bewustzijn van de puberteit. Psychopaten en mensen met een antisociale persoonlijkheid blijven op dit eerste niveau steken.

In **stadium 3** is het belangrijk wat anderen van je vinden. Je wordt lid van een sociale groep en het is belangrijk je rol binnen die groep te vervullen. Begrippen als respect en dankbaarheid krijgen een intrinsieke waarde en daarom wordt het belangrijk om te conformeren aan de geldende rollen en gedragspatronen. Eer, loyaliteit en vriendschap bepalen de moraliteit.

Met eventuele negatieve gevolgen wordt weinig of geen rekening gehouden: 'Iedereen doet het toch!'. Ik wil niet anders zijn dan de anderen!

Stadium 4 is dat van 'orde en gezag'. De regels en wetten en de sociale omgangsvormen worden erkend als noodzakelijk voor het functioneren van de samenleving. Wie zich daartegen verzet brengt de samenleving in gevaar en dat wordt gezien als fout. De behoefte van niveau 3 aan instemming door anderen verdwijnt, want het individu wordt nu gezien als ondergeschikt aan de samenleving. Dus je kunt je veroorloven om impopulaire maatregelen te nemen in het belang van het grotere goed.

Tussen Niveau II en Niveau III, dus op de overgang van stadium 4 naar stadium 5 vindt een morele crisis plaats. Dit wordt stadium 4+ genoemd, men gaat twifelen aan autoriteit en sociale conventies, en er ontstaat een moreel relativisme dat lijkt op een terugval naar een pre-conventioneel niveau. Niet iedereen lukt het om de overgang van stadium 4+ naar stadium 5 te maken en zeer velen keren terug naar stadium 4.

In **stadium 5** is het moreel relativisme geïnternaliseerd en ziet men de redelijkheid in van het sociaal contract. Men realiseert zich dat er verschillende opinies mogelijk zijn en dat die gelijkwaardig zijn. Men houdt zich aan de wet, omdat men het er mee eens is dat er regels moeten zijn.

Waarden en normen kunnen boven de wet staan. Men onderkent het verschil tussen moreel en justitieel recht.

In dit stadium wordt voor het eerst het dilemma onderkend.

Stadium 6 heeft zijn eigen geweten. (dus niet dat van anderen of de groep) Het is gebaseerd op abstract redeneren over universele ethische waarden. Moraliteit wordt nu als een absoluut principe gezien en men zal zich niet aan de wet houden wanneer die wet onrechtvaardig is.

Voor stadia 1 t/m 5 is veel empirische ondersteuning gevonden. Vrij weinigen bereiken echter stadium 6 en tegenwoordig wordt op sommige universiteiten zelfs onderwezen dat het niet bestaat maar een theoretisch logische afsluiting vormt van de morele groei.

Stadium 7 werd pas later door Kohlberg gepostuleerd naar aanleiding van een vervolgonderzoek over mensen die zichzelf als moreel het hoogststaand beschouwde: zenmeesters, VN-afgevaardigden, bisschoppen, goeroes en dergelijken. De meesten redeneerden op niveau 5 of 6, maar enkele van deze lieden hadden een 'kosmisch perspectief', dat Kohlberg zelf ook niet kon volgen. Hun manier van denken is gebaseerd op een standpunt waarin de mens niet centraal staat en hun redeneringen zijn dermate oninvoelbaar, dat "gewone mensen" een sterk gevoel van onbehagen ervaren als ze ermee worden geconfronteerd.

Een voorbeeld van een redenering op het niveau van stadium 7 is te vinden in de slotscene van het Mahabharata, waarin prins Arjuna zijn brave broers (die het hele verhaal door worden gepresenteerd als voorbeelden van deugd) in de hel aantreft en zijn kwaadaardige neven in de hemel. "Waarom, vanwaar dit onrecht?" vroeg Arjuna. Het antwoord is dat de kosmische strijd gevoerd moest worden, dat was onafwendbaar. Maar Arjuna en zijn broers hebben zich daar steeds tegen verzet, zijn neven niet. Die speelden hun rol in deze eindstrijd met volle overgave, al stonden ze dan aan de verkeerde kant.

